

PROBAȚIUNEA ÎN ROMÂNIA, REZULTATELE UNEI CERCETĂRI EMPIRICE EVALUATIVE*

AURA PEDA**

ABSTRACT

PROBATION IN ROMANIA. THE RESULTS OF EMPIRICAL EVALUATIVE RESEARCH

This article presents the significant changes on sanctions and non-custodial measures applicable under the new codes (criminal and criminal procedure).

These changes have as consequences, on the one hand, the expansion of alternatives to custodial sentences, on the other hand, the increasing workload at the level of some probation services. So, the author wants to highlight the effects of these changes in the probation system from our country, by conducting an empirical research. The main instruments to investigate this new reality were questionnaires and semi-structured interviews. Therefore, are presented and analyzed the opinions of probation counselors from Bucharest and Ilfov, opinions that reflect the main legislative and administrative difficulties generated by the new legislative framework, and solutions found to overcome them. The paper ends with some conclusions that emphasize the need for action in this matter.

Keywords: probation, new criminal executional legislation, empirical research, questionnaires, semi-structured interviews, probation services, difficulties, solutions.

1. CONSIDERAȚII INTRODUCȚIVE

Originea probațiunii o găsim în numeroasele tentative făcute de-a lungul timpului de a aduce îmbunătățiri reacției represive, mai ales în sistemul *common law*. Astfel, curentul clinic și doctrina apărării sociale – arată prof. R.M. Stănoiu¹ – readuc în actualitate ideea unor alternative la pedeapsa închisorii, care răspund unui

* Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013. Investește în Oameni!

** Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, Academia Română, e-mail: aurapreda7@yahoo.ro.

¹ R.M. Stănoiu, *Introducere în criminologie*, Editura Academiei, 1989, București, p. 169.

curent nonrepresiv în sistemul justiției penale, delimitându-se două opțiuni: una represivă, cealaltă nonrepresivă.

Din punct de vedere etimologic, termenul de probațiune provine din limba latină, respectiv *probatio*, care însemna încercare, iertare.

În opinia unor autori americani², originile probațiunii nu constituie rezultatul unui proces legislativ, deliberativ, creativ, ci mai degrabă rezultatul unui proces gradual și aproape imperceptibil de modificare a unor practici legale existente deja.

Conform Asociației Corecționale Americane³ acest concept este susceptibil de mai multe definiții, respectiv, prin raportare la sentință, la instituție (organizație) și la proces.

Astfel, prin *raportare la sentință*, probațiunea reprezintă o dispoziție judiciară care stabilește statutul legal al celui acuzat, adică libertatea lui în comunitate este asigurată în continuare, dar devine un subiect aflat, pentru supervizare, în evidența unui serviciu de probațiune și, totodată, subiect aflat într-o condiționare impusă de o instanță⁴.

Ca *instituție*⁵, probațiunea vizează o agenție de servicii desemnată să „asiste”/să deservească o instanță și să execute anumite servicii în administrarea justiției penale.

Ca *proces*⁶, probațiunea implică o investigație anterioară pronunțării unei hotărâri judecătorești, pentru instanță, dar și monitorizarea persoanelor în comunitate.

Statul Massachusetts din SUA și Anglia au incontestabilul merit de a fi generat sistemul probațiunii în lume, pe parcursul primei jumătăți a sec. al XIX-lea, în încercarea de a umaniza sistemul justiției penale.

Atragem atenția asupra unei confuzii de concepte întâlnite chiar și printre specialiști: probatoriu, ansamblul mijloacelor de probă, și probațiune, cu accepțiunile arătate.

2. REPERE ISTORICE PRIVIND SISTEMUL DE PROBAȚIUNE DIN ROMÂNIA

2.1. PERIOADA EXPERIMENTALĂ: 1996–2000

Ministerul Justiției a început să promoveze probațiunea, în sens instituțional, din 1997, prin crearea unui centru experimental de probațiune la Arad⁷. Acest experiment a presupus eforturi conjugate ale societății civile, Direcției Generale a Penitenciarelor, instanțelor locale, precum și ale autorităților locale.

² Robert M. Carter, Leslie T. Wilkins, *Probation, Parole and Community Corrections*, 2nd ed., John Wiley&Sons, Inc., 1976, p. 82.

³ *Ibidem*, p. 78.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ OMJ nr. 510/C/18 aprilie 1997.

Intenția a fost de a testa câteva dintre elementele de probațiune⁸ în contextul penal și social al României. Inițial, grupul-țintă al acestui experiment a fost reprezentat de minorii care săvârșeau fapte penale și erau menținuți în stare de libertate de către instanță, cu domiciliul în municipiul Arad. Ulterior, grupul-țintă s-a extins și la majori și a acoperit întreg județul Arad. Echipa Centrului experimental din Arad a devenit formată, inițial, din voluntari ai Asociației Europa pentru Europa, care au devenit ulterior angajați ai Penitenciarului Arad⁹.

Următorul centru experimental de probațiune a fost cel de la Centrul de reeducare Găești din mai 1997.

Seria de centre înființate a continuat, iar în august 1997 s-a extins cu noul Centru experimental de probațiune Focșani, ce reunea personal din Penitenciarul Focșani și din Fundația „Oameni pentru Oameni”.

În 1998 au fost înființate centrele experimentale de probațiune Gherla, Dej și Cluj, cu sprijinul Penitenciarului Gherla, al Spitalului Penitenciar Dej și al Fundației Prison Fellowship din Cluj. Odată cu înființarea acestor centre experimentale de probațiune a fost inițiat și primul program postuniversitar de probațiune în cadrul unei universități.

Spre sfârșitul anului 1998, a fost înființat Centrul experimental de probațiune din Iași, în cadrul Asociației „Alternative Sociale”. Ulterior, în anul 1999 au fost înființate centrele experimentale de probațiune din Pitești, Târgoviște, în parteneriat cu Ministerul Justiției-GRADO, și Timișoara (în parteneriat cu Ministerul Justiției-Asociația Umanitară „Sf. Petru și Pavel”).

Cel mai recent înființat (în anul 2000) centru experimental de probațiune este cel din București, într-un parteneriat mai larg: Ministerul Justiției-GRADO-Fundația pentru Ocrotirea Familiei și Copilului.

Precizăm faptul că toate centrele experimentale de probațiune au fost înființate prin ordin al ministrului justiției și au fost coordonate tehnic la început de către un compartiment din Direcția Generală a Penitenciarelor și, mai târziu, de către Serviciul de probațiune din Ministerul Justiției. Cele mai multe dintre aceste centre au fost finanțate de către Fundația pentru o Societate Deschisă sau de către Comisia Europeană, prin Fondul Phare.

Din punct de vedere financiar și al asistenței tehnice, experimentul a fost suportat inițial de către Know How Fund, organism al Guvernului Marii Britanii. Din 1998, asistența tehnică oferită de guvernul britanic s-a concretizat într-un proiect pe cinci ani, numit *Probațiunea în România*, care avea ca scop crearea unui sistem de probațiune la nivel național. De aceea, perioada 1996–2000 poate fi considerată faza experimentală a probațiunii în România¹⁰.

⁸ De exemplu, referatele de evaluare, supravegherea în comunitate etc.

⁹ Valentin Schiaucu, Rob Canton, *Manual de probațiune*, Proiect de înfrățire între România și Marea Britanie, București, Euro Standard, 2008, p. 18.

¹⁰ *Ibidem*, p. 19.

2.2. PERIOADA DE DEZVOLTARE ȘI CONSOLIDARE (2000–2014)

La începutul anului 2000, în România existau 11 centre experimentale de probațiune (Arad, Găești, Cluj, Dej, Gherla, Iași, Pitești, Târgoviște, Focșani, Timișoara și București). Din septembrie 1998, acestea au fost coordonate tehnic de către Serviciul de probațiune din Ministerul Justiției.

Rezultatele foarte bune obținute în cadrul centrelor-pilot au condus în septembrie 2000 la adoptarea de către Guvern a Ordonanței Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială și supraveghere a executării sancțiunilor neprivative de libertate¹¹.

Hotărârea Guvernului nr. 1239/2000 de punere în aplicare a O.G. nr. 92/2000 a completat cadrul juridic al activității serviciilor de probațiune care a fost punctul de plecare pentru cea de-a doua etapă în dezvoltarea instituției probațiunii în România, concentrată pe dezvoltarea graduală a infrastructurii la nivel național.

Astfel, în august 2001, erau înființate 28 de servicii de reintegrare socială și supraveghere în tot atâtea județe (aproximativ 60% din România), având angajați un număr de 106 consilieri de reintegrare socială și supraveghere¹². În decembrie 2002 au mai fost înființate 23 de servicii, cu 80 de consilieri de reintegrare socială și supraveghere, astfel încât la sfârșitul acestui an exista o infrastructură națională a sistemului de probațiune.

Chiar dacă inițial originea instituției probațiunii a fost situată în sistemul penitenciar, iar mai apoi în comunitate, prin intermediul ONG-urilor, din anul 2000 dezvoltarea sistemului de probațiune s-a bazat pe infrastructura tribunalelor.

Serviciile de reintegrare socială și supraveghere (denumirea serviciilor de probațiune din acele vremuri) au fost organizate pe lângă tribunale, având un statut independent față de acestea, cu subordonare directă Ministerului Justiției – Direcția de reintegrare socială și supraveghere. Totuși, neavând personalitate juridică și, implicit, nici buget propriu, serviciile de probațiune se aflau într-o formă de subordonare administrativă față de președintele tribunalului. Cheltuielile Serviciului de probațiune erau suportate de tribunale, fără însă a fi prezentate diferențiat.

S-a observat o evoluție a volumului de activitate la nivelul serviciilor de probațiune, pe fondul descreșterii numărului total de persoane condamnate¹³.

O altă observație utilă în ceea ce privește impactul activității serviciilor de probațiune asupra practicii judiciare este aceea că proporția pedepselor cu închisoarea a

¹¹ Ordonanța Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială și supraveghere publicată în M. Of. nr. 423/1 septembrie 2000, abrogată prin Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune, publicată în M. Of. nr. 512/14 aug. 2013 modificată prin Ordonanța de urgență nr. 3 din 5 februarie 2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative, publicată în M. Of. nr. 98/7 feb. 2014.

¹² Valentin Schiaucu, Rob Canton, *op. cit.*, p. 20.

¹³ Practic, de la 75 407 persoane condamnate în 2000 la 69 397 de persoane condamnate în 2004 – sursa: Consiliul Superior al Magistraturii, nepublicat.

scăzut de la 51,8% în 1999 la 37,4% în 2004. În același interval de timp, proporția suspendării sub supraveghere a crescut de la 1,4% în 1999 la 2,4% în 2004.

Pin urmare, este rezonabilă presupunerea că prezența și performanțele sistemului de probațiune din România au contribuit la amplificarea încrederii magistraților în măsurile și sancțiunile neprivative de libertate și, implicit, la scăderea ratei încarcerării și creșterea numărului de sancțiuni comunitare aplicate.

În anul 2002, Ordonanța Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială și supraveghere a fost aprobată și completată de Legea nr. 129/2002¹⁴.

Această lege a inițiat o principală modificare legată de competența serviciilor de reintegrare socială și supraveghere de a întocmi referate de evaluare și la solicitarea organelor de urmărire penală, dar numai pentru inculpați. De asemenea, legea prevede că aceste servicii sunt competente să acorde asistență și consiliere persoanelor a căror pedeapsă a fost grațiată total sau parțial.

La 1 ianuarie 2005 a intrat în vigoare Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru protecția victimelor infracțiunilor¹⁵, care la art. 8 prevede că serviciile de probațiune (denumite – potrivit acestui act normativ – servicii de protecție a victimelor și reintegrare socială a infractorilor) oferă gratuit, la cerere, consiliere psihologică și alte forme de asistență victimelor unor categorii de infracțiuni.

La momentul intrării în vigoare a acestei legi, serviciile de probațiune nu dispuneau de personal specializat și nici de procedurile necesare oferirii acestor servicii. Mai mult, identitatea profesională a consilierului de probațiune era una construită în jurul conceptului de infractor, și nu în jurul noțiunii de victimă.

Anul 2006 a fost un an de reper pentru conturarea statutului consilierului de probațiune, respectiv:

- a reprezentat anul consolidării statutului personalului din serviciile de probațiune, prin adoptarea a două legi de maximă importanță: Legea nr. 123/2006 privind statutul personalului din serviciile de probațiune și Legea nr. 327/2006 privind salarizarea și alte drepturi ale personalului din serviciile de probațiune;
- s-au mai concretizat și o serie de noi competențe materiale, trecute în sarcina consilierului de probațiune. Una dintre cele mai importante astfel de atribuții a fost cea prevăzută în Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, care instituie obligativitatea participării consilierului de probațiune la comisia de individualizare a regimului de executare a pedepsei cu închisoarea. Această prevedere a avut un impact semnificativ asupra volumului de activitate din serviciile de probațiune, unul sau doi consilieri de probațiune din fiecare

¹⁴ Legea nr. 129/2002 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială a infractorilor și de supraveghere a executării sancțiunilor neprivative de libertate, publicată în M. Of. nr. 190/20 mar. 2002.

¹⁵ Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru protecția victimelor infracțiunilor, publicată în M. Of. nr. 505/4 iun. 2004.

serviciu petrecându-și o mare parte din timp în penitenciar. Mai mult chiar, finalitatea activității acestui consilier în Comisia de individualizare a regimului este încă destul de neclară, în condițiile în care acesta nu poate oferi informații suplimentare despre deținut decât în cazuri izolate¹⁶.

Ulterior, la 1 aprilie 2007 a intrat în vigoare Legea nr. 356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi, prin care s-a introdus obligativitatea întocmirii referatului de evaluare de către Serviciul de probațiune în toate cazurile cu minori.

Până la adoptarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 31/2008 privind modificarea art. 482 din Codul de procedură penală, această prevedere a blocat activitatea serviciilor de probațiune, acestea fiind obligate să întocmească în 12 luni nu mai puțin de 18 508 referate de evaluare.

Se poate estima că importanța serviciilor de probațiune va crește de la an la an. Teoretic, în opinia unor specialiști, serviciile de probațiune vor evolua în următoarele direcții: regândirea misiunii și responsabilităților serviciilor de probațiune, reorganizarea sistemului de probațiune ca entitate de sine stătătoare, continuarea profesionalizării sistemului și reforma sistemului sancționator prevăzut de Codul penal¹⁷.

Pentru o dezvoltare durabilă, sistemul de probațiune trebuie să își cristalizeze o identitate în jurul ideii de supraveghere și reintegrare socială a infractorilor. Chiar dacă majoritatea consilierilor de probațiune sunt specializați în domeniul comportamentului infracțional, totuși e foarte dificil ca un consilier de probațiune să consilieze în aceeași zi și infractori și victime, și adulți și minori.

Reorganizarea sistemului de probațiune reprezintă o necesitate, ca urmare a acestei duble subordonări – către Ministerul Justiției și către președintele tribunalului. Pentru a oferi sistemului de probațiune capacitatea de planificare pe termen mediu și lung, acesta trebuie să dispună de un buget propriu. Pentru a dispune de un buget propriu, serviciile sau măcar Direcția de Probațiune din Ministerul Justiției trebuie să capete personalitate juridică. Forma juridică prin care se împlinește acest deziderat are o importanță secundară. Ceea ce primează este finalitatea: existența unei capacități de decizie și a unui buget clar determinate.

În căutarea unui răspuns cât mai potrivit la comportamentul antisocial, cercetătorii testează noi metode sau chiar noi paradigme de lucru. În prezent, paradigma dominantă de lucru în probațiune este cea cognitiv-comportamentală. Este posibil ca, în câțiva ani, această paradigmă să fie înlocuită sau completată cu o alta – cea a desistării. Este foarte important ca practica serviciilor să valorifice progresele din științele comportamentale¹⁸.

¹⁶ De obicei, în cazul în care a fost întocmit un referat de evaluare pentru acel deținut sau în situația în care acesta s-a aflat în trecut în evidența serviciilor de probațiune.

¹⁷ Valentin Schiaucu, Rob Canton, *op. cit.*, p. 23.

¹⁸ Ioan Durnescu, *Probațiunea: teorii, legislație și practică*, Iași, Editura Polirom, 2011, p. 32.

2.3. PERIOADA REORGANIZĂRII (FEBRUARIE 2014 – PREZENT)

Această evoluție a sistemului de probațiune a culminat cu intrarea în vigoare a Legii nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune.

Subsecvent modificării legislației în materie penală, Direcția de Probațiune a fost reorganizată în Direcția Națională de Probațiune, dobândind calitatea de structură cu personalitate juridică, în cadrul Ministerului de Justiție. În acest context, serviciile de probațiune sunt coordonate metodologic, dar și subordonate administrativ, respectiv financiar, Direcției Naționale de Probațiune.

Sistemul a fost reconfigurat începând cu 1 februarie 2014, atunci când au intrat în vigoare noul Cod penal (NCP) și noul Cod de procedură penală (NCPP). Concret, documentul stabilește că sistemul național de probațiune este format din Direcția Națională de Probațiune (DNP), care funcționează la nivel central, și structuri teritoriale, care includ serviciile de probațiune, precum și sediile secundare ale acestora. De asemenea, este prevăzut și numărul maxim de posturi aferent noilor organisme¹⁹.

Mai mult, Guvernul a adoptat și Regulamentul de aplicare a noilor reglementări, acesta fiind aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 1079/2014²⁰, intrată în vigoare la aceeași dată.

Conform acesteia din urmă, Direcția Națională de Probațiune poate avea maximum 90 de posturi la nivel central și 370 de posturi în cadrul structurilor teritoriale.

Soluțiile pronunțate în dosarele penale conform noii legislații penale, care implică declanșarea unor proceduri specifice de către serviciile de probațiune²¹, sunt:

- amânarea aplicării pedepsei;
- suspendarea executării pedepsei sub supraveghere;
- eliberarea condiționată, dacă restul de pedeapsă rămas neexecutat la data liberării este de 2 ani sau mai mare;
- măsuri educative neprivative de libertate;
- pedeapsa amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității.

¹⁹ Mirela Oprea, *Sistemul de probațiune, reconfigurat la 1 februarie 2014. Noi structuri în domeniu funcționează la nivel național*, articol din 14 februarie 2014 – http://www.avocatnet.ro/content/articles/id_35735/Sistemul-de-probatiune-reconfigurat-la-1-februarie-2014-Noi-structuri-in-domeniu-functioneaza-la-nivel-national.html accesat la data de 20.05.2015.

²⁰ H.G. nr. 1079/2014 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 5, din 7 ianuarie 2014.

²¹ Art. 49 din Legea nr. 252/2013.

3. PREZENTAREA CERCETĂRII EMPIRICE

Având în vedere schimbările semnificative cu privire la sancțiunile și măsurile neprivative de libertate aplicabile conform noilor coduri (penal și procesual penal), am dorit să evidențiez efectele acestor schimbări la nivelul sistemului de probațiune din țara noastră. În acest sens, sunt prezentate și analizate opiniile unor consilieri de probațiune din București și Ilfov, ca rezultat al unei cercetări empirice.

Pentru identificarea dificultăților și soluțiilor privind aplicarea legislației execuțional-penale am efectuat o cercetare empirică la nivelul consilierilor de probațiune din cadrul serviciilor de probațiune București și Ilfov. Opiniile acestora au fost prezentate și analizate în secțiunile ce urmează.

Constatările precedente sunt completate cu o parte din rezultatele acestei cercetări, în cadrul căreia au fost urmărite mai multe obiective:

- evidențierea volumului de muncă al consilierilor de probațiune după aplicarea noii legislații execuțional-penale;
- identificarea dificultăților cu care se confruntă consilierii de probațiune în aplicarea dispozițiilor din sentințele penale;
- identificarea modului în care activitatea instituțiilor din comunitate influențează procesul de supraveghere;
- formularea unor soluții pentru depășirea dificultăților identificate privind aplicarea legislației execuțional-penale.

În acest scop, am stabilit un eșantion, format din consilieri de probațiune de la Serviciile de Probațiune București și Ilfov, cărui i-a fost administrat un chestionar tematic. Numărul consilierilor de probațiune din cadrul Serviciului de probațiune București este de 23, în timp ce Serviciul de probațiune Ilfov numără 6 consilieri. Chestionarul a fost distribuit tuturor consilierilor de probațiune, dar, întrucât în luna martie a avut loc un concurs de promovare la Direcția Națională de Probațiune, de la Serviciul de probațiune București mi-au fost restituite doar 15 chestionare, în timp ce de la celălalt serviciu mi-au fost returnate toate chestionarele distribuite.

Răspunsurile la una dintre întrebările semnificative față de contextul menționat a arătat că recente schimbări legislative au determinat modificări esențiale în privința volumului de muncă al consilierilor de probațiune. Principalele argumente vizează următoarele aspecte:

- din punct de vedere cantitativ paleta sancțiunilor din Noul cod penal care implică serviciile de probațiune este mai largă;
- unele dispoziții nu se coroborează;
- instituțiile cu care colaborează direct nu sunt pregătite suficient pentru aplicarea dispozițiilor din sentințe etc.

Astfel, există consilieri de probațiune în serviciul de probațiune București, cu vechime de 8 ani în sistem, care gestionează un număr de 195 de dosare de supraveghere, în timp ce consilierii care sunt de un an și se află în supervizare ajung la peste 60 de dosare (la vârsta de 24–25 ani).

Același aspect al supraaglomerării consilierilor de probațiune de la intrarea în vigoare a noilor coduri (penal și procesual-penal) este subliniat și de Sindicatul Național al Consilierilor din Serviciile de Probațiune, care avertizează că:

„Activitatea serviciilor de probațiune a intrat în blocaj ca urmare a prevederilor legislative în vigoare la momentul actual, care, pe lângă volumul de muncă sporit..., au condus la probleme majore, legate de reformarea structurală a sistemului, de lipsa regulamentelor de punere în aplicare a legilor specifice, de deficitul unei rețele comunitare viabile de servicii sociale în România, aptă să susțină eforturile serviciilor de probațiune, de lipsa asigurării serviciilor elementare, necesare bunei funcționări (de pază, igienă, sistem de instalații, poștă, secretariat etc.”²²

O altă problemă vizează colaborarea cu instanțele de judecată, respectiv măsura în care serviciul de probațiune este sau nu eficient în activitatea concretă de supraveghere.

Din răspunsurile obținute aplicând chestionare consilierilor de probațiune reies diferite probleme cu care se confruntă aceștia în aplicarea hotărârilor judecătorești:

- sancțiunile neprivative de libertate dispuse de instanțele judecătorești nu includ toate măsurile și/sau obligațiile prevăzute în actualul Cod penal;
- în unele hotărâri judecătorești apar erori materiale (de exemplu, numele persoanei condamnate diferă de numele din dispozitivul sentinței);
- lipsa dispozițiilor privind munca neremunerată în folosul comunității acolo unde Codul penal prevede obligativitatea acesteia;
- lipsa dispozițiilor privind cele două instituții în care cel condamnat poate fi obligat la muncă neremunerată în folosul comunității;
- nu toate obligațiile dispuse în sentințe pot fi puse în practică, unele nefiind realiste (de exemplu, a fost obligată la un curs de calificare o persoană care este analfabetă, sau la muncă neremunerată în folosul comunității o persoană care are grave probleme de sănătate, justificate cu acte medicale, deja anexate dosarului penal);
- lipsa unor mijloace concrete de verificare a aplicării măsurilor educative neprivative de libertate (precum supravegherea și asistarea zilnică), mai ales când acestea implică și concursul părinților (uneori, chiar ei sunt cei care nu au știut să-i educe pentru a nu ajunge la statutul de delincvenți minori);
- obligarea de a urma un curs școlar în situația în care se dispune această măsură în mijlocul anului școlar.

²² <http://probațiune.blogspot.ro/2015/01/serviciile-de-probațiune-in-blocaj.html>.

Măsura educativă încetează până la începerea anului școlar, când nu mai există baza legală pentru ca minorul să fie verificat dacă s-a înscris la școală și o și frecventează.

Față de aceste dificultăți, precizate anterior, consilierii de probațiune au identificat, cu ajutorul colegilor și al șefului serviciului de probațiune, câteva soluții, cum ar fi: contestația la executare, lămurire/clarificare dispozitiv, îndreptare erori materiale etc.

În cazul în care instanțele sunt sesizate în legătură cu dificultățile practice în aplicarea sentințelor, de puține ori se primesc răspunsurile adecvate, care să contribuie la ieșirea din impas. Răspunsurile instanțelor nu sunt de natură a soluționa dificultățile. De cele mai multe ori, se invocă lipsa calității procesuale active a serviciilor de probațiune de a promova în instanță aceste acțiuni, autoritatea de lucru judecat, sau se dispune aplicarea sentinței așa cum este redactată etc.

În situațiile în care instanțele înțeleg să modifice obligațiile sau măsurile, atunci consilierul de probațiune trebuie să refacă toate actele întocmite anterior (proces-verbal, planul de supraveghere etc., ceea ce înseamnă alt timp alocat unor documente pentru care a mai investit timp, în defavoarea unor interviuri/vizite la persoanele supravegheate) și, ulterior, să-l mai convoace încă o dată pe beneficiar pentru a semna aceleași tipuri de acte pe care le-a mai semnat o dată.

Un alt aspect analizat se referă la cooperarea cu instituțiile din comunitate (DGAPSC, ADP, ONG-uri), respectiv dacă aceasta conduce sau nu la creșterea calității procesului de supraveghere.

Din răspunsurile consilierilor de probațiune se desprind următoarele dificultăți cu privire la acest aspect:

- lipsa unor instituții din comunitate în care să se efectueze concret munca neremunerată în folosul comunității;
- lipsa locațiilor pentru prestarea muncii neremunerate în folosul comunității corespunzătoare pregătirii profesionale ridicate a unor persoane condamnate (de exemplu, persoane cu studii superioare, doctorale), a căror experiență ar putea fi valorificată altfel;
- lipsa unei comunicări directe, eficiente cu reprezentanții instituțiilor din comunitate, mai ales a celor din categoria instituțiilor publice;
- din vizitele inopinate efectuate de către consilierii de probațiune pe teren pentru a verifica modul în care se aplică munca neremunerată în folosul comunității s-a constatat că, de multe ori, aceste tipuri de activități sunt tratate marginal de reprezentanții autorităților, iar obligațiile și măsurile nu-și ating scopul, devenind simple formalități, activități bifate scriptic.

În opinia consilierilor de probațiune s-ar impune următoarele *soluții*:

- informarea instituțiilor din comunitate cu privire la atribuțiile și rolul pe care acestea le au prin prisma noii legislații;
- convocarea unor întâlniri periodice între acești reprezentanți, consilierii de probațiune și judecătorii de la secțiile penale;

- organizarea mai multor ONG-uri de tipul Fundației pentru promovarea sancțiunilor comunitare, întrucât persoanele repartizate aici sunt implicate în diverse activități și supravegheate prin diferite mijloace;
- lărgirea și totodată diversificarea bazei instituțiilor din comunitate și urgentarea procedurilor de abilitare din partea Ministerului Justiției;
- desemnarea de către aceste instituții a unor reprezentanți cu care să se poate comunica în timp real, fără corespondență excesivă, respectiv reducerea procedurilor birocratice.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Principalele *concluzii* care se desprind din cele expuse anterior sunt:

- studiile de fezabilitate care au stat la baza adoptării actualei legislații execuțional-penale au fost fie insuficiente, fie lipsite de o fundamentare solidă;
- au fost „importate” instituții fără aplicabilitate în contextul socio-economic și cultural național;
- se impun ședințe comune, periodice, între consilierii de probațiune și judecătorii de la secțiile penale ale instanțelor din subordinea curților de apel;
- este necesară stabilirea în sentințe a unor obligații realiste, obiective, în funcție de situația economico-financiară, profesională și nivelul de instrucție ale celui condamnat;
- este necesară includerea în sentință a numărului de telefon al condamnatului, pentru a fi contactat mai ușor de către consilierii de probațiune și a se evita pierderea timpului cu corespondența, precum și mobilizarea polițiștilor de proximitate;
- se impune luarea în considerare într-o mai mare măsură a recomandărilor consilierului de probațiune de către judecător în individualizarea pedepsei;
- se va tinde către eliminarea birocrăției sub toate formele, mai ales în relațiile cu instanțele, cu instituțiile din comunitate etc.;
- e necesară corelarea obligațiilor cu circumstanțele agravante și cu factorii de risc prezentați de consilierii de probațiune în referatele de evaluare;
- se remarcă inexistența unor practici unitare pentru aceleași tipuri de infracțiuni, aspect despre care persoanele supravegheate poartă aprinse discuții.

Același sindicat al consilierilor de probațiune²³ propune o altă soluție: *„blocajul instituțional poate fi depășit doar prin reglementări legislative judicios adoptate, pentru a preveni un colaps al unei instituții care și-a dovedit eficiența*

²³ <http://probatune.blogspot.ro/2015/01/serviciile-de-probatune-in-blocaj.html>.

chiar și în condiții extrem de sinuoase, pentru ca, în caz contrar, să nu se desprindă concluzia eronată că ceea ce funcționează în România este direcționat către eșec de înșiși factorii decidenți”.

Mai mult decât atât, deși Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal²⁴ a intrat în vigoare odată cu codurile penal și de procedură penală, adică în februarie 2014, încă nu s-a adoptat Regulamentul de aplicare al acesteia, până în luna iunie 2015.

Altfel spus, în practică se lucrează cu o lege nouă în domeniul probațiunii, dar cu regulamentul aferent legii anterioare, o situație care accentuează disfuncționalitățile deja prezentate în sistemul de probațiune. Remarcăm însă o inițiativă neconcretizată până acum, respectiv Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii, nr. 146 din 10 februarie 2015, prin care acest for avizează favorabil proiectul de Hotărâre a Guvernului pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal²⁵.

Tabloul poate fi completat cu riscurile medicale, de siguranță și profesionale la care sunt expuși consilierii de probațiune, atât în sediile lor (fără pază, fără camere de luat vederi, cu tipologii ale beneficiarilor diverse și, unele, periculoase), cât și în munca de teren pe care o desfășoară fie individual, fie cu câte un coleg (la fiecare dintre serviciile de probațiune sunt angajați câte 2 bărbați, în timp ce 85% din persoanele supravegheate sunt bărbați).

BIBLIOGRAFIE

1. STĂNOIU, RODICA MIHAELA (1989). *Introducere în criminologie*, București, Editura Academiei.
2. CARTER, ROBERT, M.; WILKINS, LESLIE T. (1976). *Probation, Parole and Community Corrections*, 2nd ed., John Wiley&Sons, Inc.
3. OANCEA, GABRIEL (2012). *Probațiunea în România*, București, Editura C.H. Beck.
4. DURNESCU, IOAN (2011). *Probațiunea: teorii, legislație și practică*, Iași, Editura Polirom.
5. SCHIAUCU, VALENTIN; CANTON, ROB (2008). *Manual de probațiune*, Proiect de înfrățire între România și Marea Britanie, București, Euro Standard.
6. OPREA, MIRELA (2014). Sistemul de probațiune, reconfigurat la 1 februarie. Noi structuri în domeniu funcționează la nivel național, articol din 14 februarie 2014.
7. <http://www.avocatnet.ro/content/articles/.html>
8. <http://probațiune.blogspot.ro/2015/01/serviciile-de-probațiune-in-blocaj.html>
9. http://www.csm1909.ro/csm/linkuri/20_02_2015__72604_ro.PDF

²⁴ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 512 din 14 august 2013.

²⁵ http://www.csm1909.ro/csm/linkuri/20_02_2015__72604_ro.PDF.